

Språk og standpunkt-karakterer i nynorsk- og bokmålskommuner på Vestlandet

TEKST Morten Blekesaune og Øystein A. Vangsnes

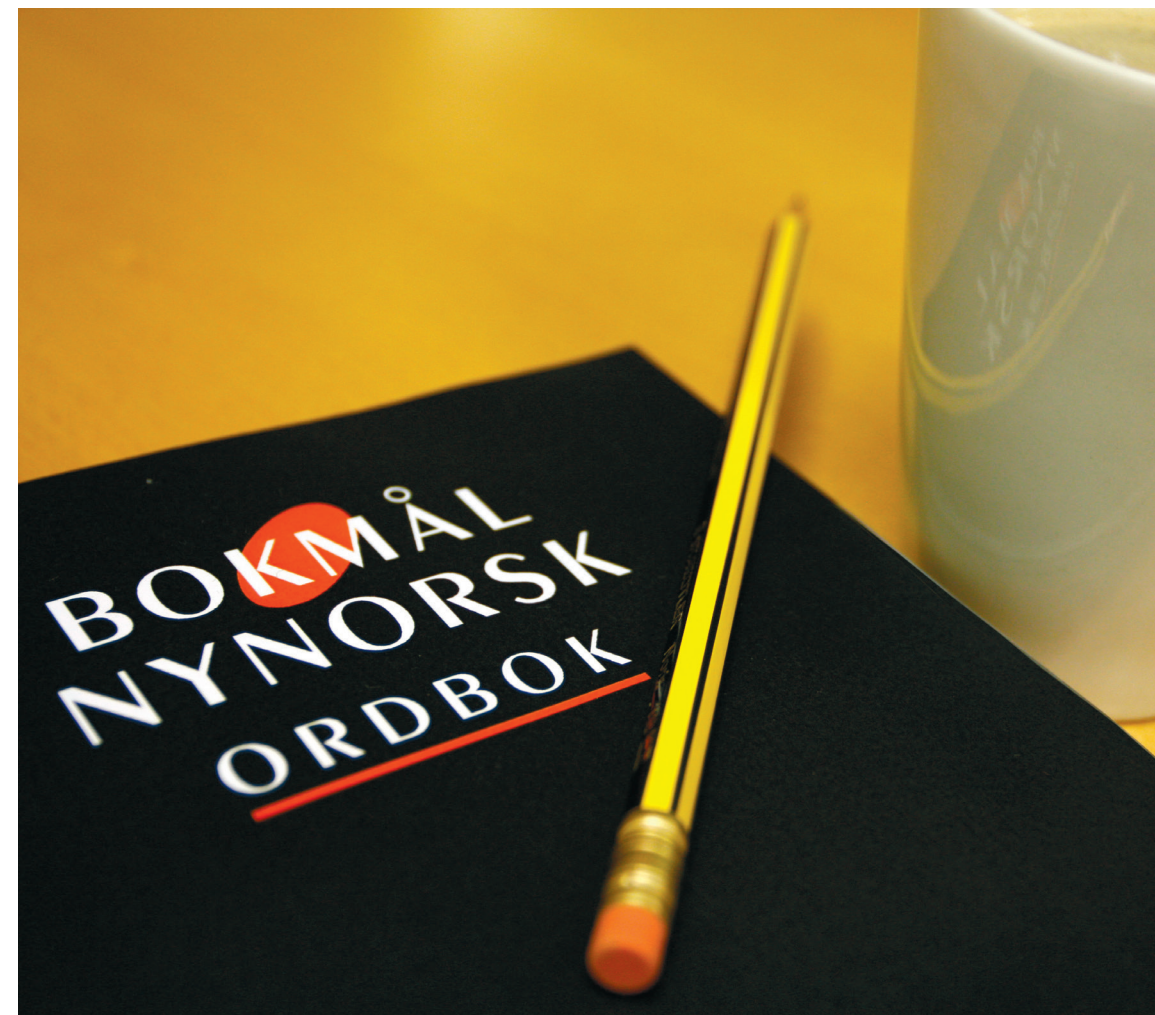
Standpunktkarakterene i nynorskkommuner på Vestlandet viser en mindre gunstig utvikling i perioden mellom 2009 og 2018 enn i bokmålskommunene i samme region. Artikkelen drøfter mulige årsaker, herunder endringer i mediens språk, der nynorsk i stor grad har blitt fortrenget av bokmål og dialekter, en utvikling som er aller tydeligst i nye digitale medier.

Barn lærer språk både i og utenfor skolen, via medier og gjennom privat kommunikasjon. Det norske skolesystemet legger opp til at elevene skal ha lærebøkene på hovedmålet sitt, enten bokmål eller nynorsk. Utenfor skolen er imidlertid bildet annerledes. Gjennom både tradisjonelle medier og nye, sosiale medier eksponeres elever med nynorsk som hovedmål (heretter 'nynorskelever') for mye mer bokmål enn det elever med bokmål som hovedmål (heretter 'bokmålslever') gjør for nynorsk (jf. Grepstad, 2015, ss. 60-63; Langåker, 2017). Det er mulig at denne forskjellen kan ha vært til nynorsk-elevenes fordel ved at de i større grad har utviklet høy kompetanse i begge målformer, og dermed også bedre generelle språkferdigheter enn bokmålslevene (Vangsnes, Söderlund, & Blekesaune, 2017). Men det er også mulig at slike fordeler kan ha blitt mindre i de seneste årene som følge av endringer i språkbruk og språkmiljø utenfor skolen.

Denne artikkelen analyserer endringer i standpunktkarakterene fra 2009 til 2018 i norsk (hovedmål og sidemål), samt i engelsk og matematikk, hos avgangselevne (10. klassetrinn) fra grunnskolen i 120 kommuner på Vestlandet (fylkene Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal). Vestlandet er den eneste landsdelen med en tilnærmet balanse mellom antallet nynorsk- og bokmålslever i grunnskolen, og landsdelen har cirka 90 prosent av alle landets nynorskelever. Derfor tror vi at undersøkelser av skoleprestasjoner på nettopp Vestlandet kan gi en indikasjon på sammenhengen mellom de to elevgruppernes utvikling av språkferdigheter, slik dette kan måles i skolen. Studien aktualiserer spørsmålet om de allmenne endringene i språkmiljø utenfor skolen har vært til større fordel for bokmålslever enn for nynorskelever.

Språk utenfor skolen

Språkmiljøet utenfor skolen er viktig for utviklingen

av språkferdigheter, også skriftspråklige ferdigheter. I mediene (massemedier og nyere former for elektronisk kommunikasjon) har andelen nynorsk over tid gått ned til fordel for bokmål og dialekter. NRK (TV, radio og internett) har en lovbestemt nynorskandel på 25 prosent. Denne andelen er mye lavere i de fleste kommersielle radio- og fjernsynskanaler (Medietilsynet, 2012), der nynorsk i stor grad har blitt fortrenget av dialekter (Lohndal, 2013). Også NRK har økende dialektbruk, spesielt i programmer for barn og unge (Grove, 2016; Nikolaisen, 2013).

Dagens skoleelever bruker mer tid på sosiale medier som Snapchat, Instagram og Facebook etc. enn på tradisjonelle medier som TV, radio og aviser (Medietilsynet, 2018). I slik datamediert kommunikasjon (oversatt fra 'computer mediated communication') er det i Norge blitt svært vanlig å bruke skriftlig dialekt (Rotevatn, 2014; Skog, 2009). Skriftlig dialektbruk er vanligere i yngre enn i eldre generasjoner og er mer utbredt på

Vestlandet, i Trøndelag og i Nord-Norge enn på Østlandet og Sørlandet (Språkrådet, 2017; Vangsnes, 2019). En pågående undersøkelse (n=1177) viser at nynorskelever i videregående skole i stor grad skriver på dialekt - og ikke på nynorsk - i privat datamediert kommunikasjon (Røynealand og Vangsnes, 2019). På internett er det generelt lite nynorsk. En studie (Kornai, 2013) viser at mindre enn én prosent av privatproduserte tekster på norsk er skrevet på nynorsk.

Standpunktkarakterer

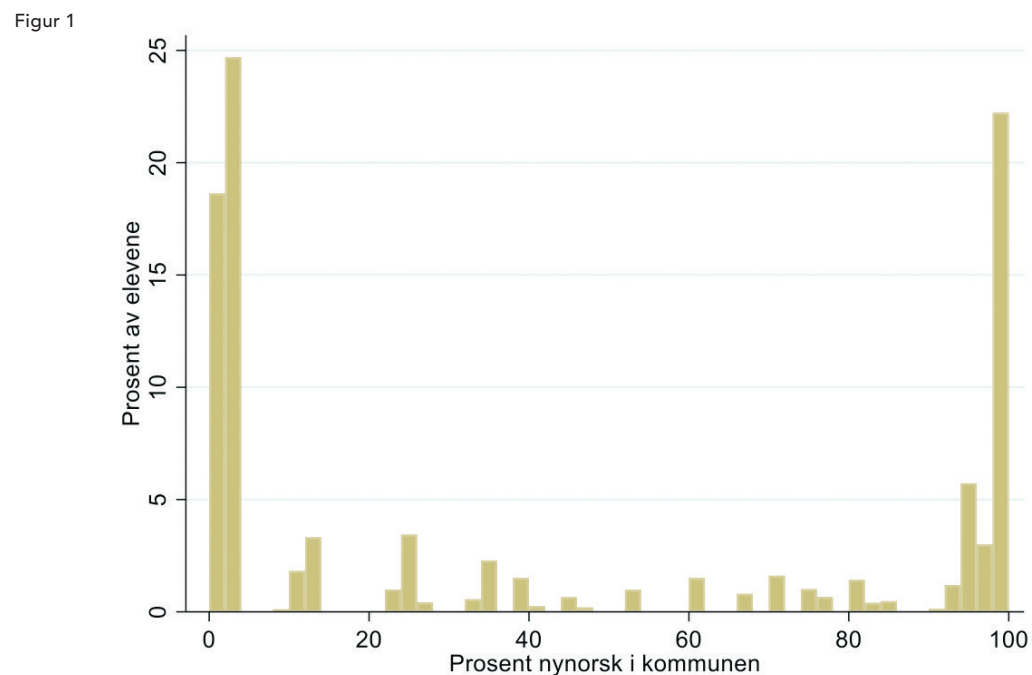
For å diskutere mulige konsekvenser av endringer i språkbruk utenfor skolen analyser vi standpunktkarakterene fra 10. trinn, som vi har lastet ned fra nettsidene til Utdanningsdirektoratet for alle vestlandskommuner (Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane, og Møre og Romsdal) minus Utsira (få elever). Analysen er på kommunenivå og omfatter 120 kommuner i årene fra 2009 til 2018. Karakterdataene er supplert med data fra Statistisk

sentralbyrå (SSB) om demografi og utdanningsnivå i den voksne befolkningen.

Standpunktkarakterene varierer fra 1 (svært lav kompetanse i faget) til 6 (fremragende kompetanse i faget). Alle dataene som presenteres her, er (populasjons-)vektet for antall elever i kommunene. Dette betyr at de viser gjennomsnittet for hele landsdelen. I gjennomsnitt hadde elevene på Vestlandet karakter 3,8 i hovedmålet og 3,7 og i sidemålet, 3,9 i engelsk og 3,6 i matematikk. Karakteren 4 indikerer god kompetanse, mens karakteren 3 indikerer nokså god kompetanse.

Nynorskelevene utgjorde 42 prosent av elevene i skoleåret 2012-2013, som er midt i den niårsperioden vi har data for. De fleste av dem bodde i kommuner der alle eller nesten alle elevene (98-100 %) brukte nynorsk (figur 1), og de fleste bokmåselevene bodde i kommuner som helt eller delvis var dominert av bokmåselever. Kun 11 prosent av nynorskelevene bodde i kommuner med overvekt av bokmåselever. I sentrale og folkerike kommuner er bokmål mest utbredt som hovedmål i skolen, mens det i mindre kommuner i distriktene på Vestlandet oftere er nynorsk som er det vanligste hovedmålet.

Figur 1: Antall elever etter andelen av nynorskelever i 120 vestlandskommuner.

Analysesstrategi

Standpunktkarakterene i skolen korrelerer med utdanningsnivået i den voksne befolkningen, og nynorsk-kommunene har gjennomgående lavere utdanningsnivå enn bokmålskommunene (Vangnes et al., 2017), noe som avspeiler at næringsstrukturen er annerledes i rurale nynorsk-kommuner enn i urbane bokmålskommuner. Vi sammenligner derfor karakterene i kommunene både med og uten statistisk kontroll for utdanningsnivået i den voksne befolkningen i kommunene. Utdanningsnivået i den voksne befolkningen har vi standardisert for aldersfordelingen i kommunene, med 5-års aldersintervaller, og med den indirekte metoden (Inskip et al., 1983).

Vi analyserer standpunktkarakterene med to typer lineære regresjonsmodeller. Den ene viser estimert gjennomsnittlig karakternivå i rene bokmåls- og nynorsk-kommuner (kalt *fordeling*) med andelen nynorsk i kommunen som forklarende variabel. Den andre typen viser gjennomsnittlig endring i karakterene innenfor de to hovedtypene av kommuner (kalt *endring*) og estimeres med faste effekter for kommunene. De statistiske testene antar at endringene i tid er lineære, og modellene bruker andelen nynorsk og interaksjonsledd mellom tid og andel nynorsk som forklarende variabler.

Alle resultatene presenteres grafisk, ved henholdsvis

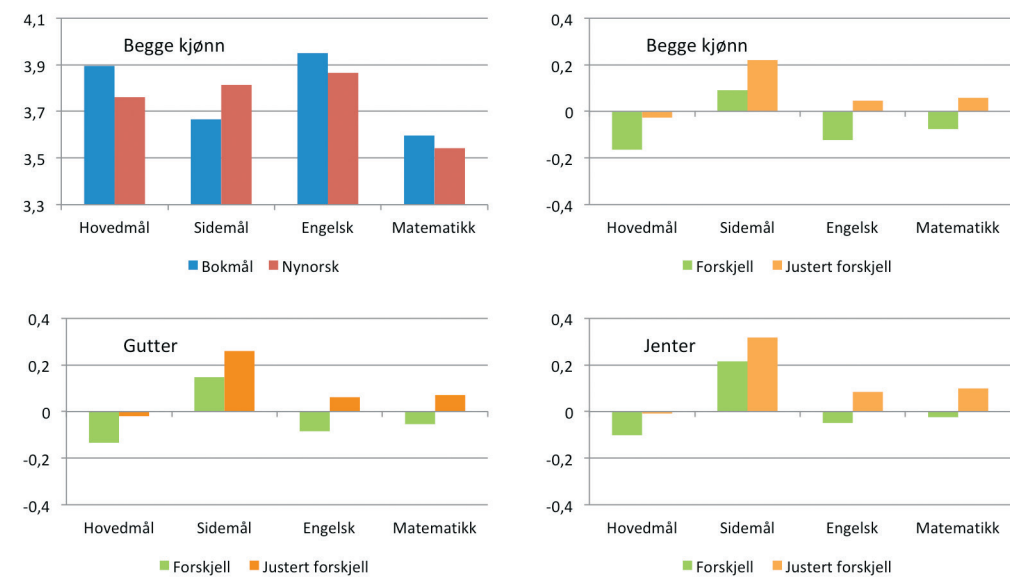
0 og 100 prosent nynorsk i kommunene (ved marginene i figur 1), fordi dette gjør det lettere å lese resultatene. Kommuner med like mange nynorsk- og bokmåselever (som det ikke fins mange av, se figur 1) vil være midt mellom estimatene vi presenterer for bokmåls- og nynorsk-kommuner. Tverrsnittestimater presenteres både med og uten statistisk kontroll for utdanningsnivået i den voksne befolkningen. Alle resultatene vi omtaler i teksten, er statistisk signifikante (på 5 % nivå, tosidige tester) om ikke annet er angitt (i parentes).

Fordeling

Elever i nynorsk-kommuner har dårligere resultater i hovedmålet, men bedre resultater i sidemålet enn elevene i bokmålskommuner (figur 2). Når vi kontrollerer for utdanningsnivået, har elever i nynorsk-kommuner bedre resultater i sidemålet og omtrent de samme resultatene i hovedmålet ('Justert').

Figur 2: Karakterer i rene nynorsk- og bokmålskommuner, og forskjeller mellom dem, med og uten justering for utdanningsnivået i den voksne befolkningen.

Figur 2

Når vi bryter analysen ned på kjønn, finner vi at jenter har bedre resultater i norsk (hovedmål og sidemål) enn gutter. Det er en svak (ikke signifikant) tendens i dataene til at disse forskjellene er større i nynorsk-kommuner enn i bokmålskommuner. Jenter i nynorsk-kommuner har litt bedre resultater i matematikk og engelsk enn jenter i bokmålskommuner når vi korrejerer for utdanningsnivået i den voksne befolkningen.

Endring

Vi studerer endringer i karakterene i de ni årene fra 2009 til 2018. I denne analysen korrejerer vi ikke for endringer i utdanningsnivået i den voksne befolkningen. Grunnen er at utdanningsnivået har økt mye over tid (omtalt nedenfor), mens standpunktkarakterene har endret seg lite.

Nynorsk-kommunene har hatt en mindre gunstig utvikling over tid i alle språkfagskarakterene (norsk hovedmål, norsk sidemål og engelsk) sammenlignet med bokmålskommunene. De to gruppene av kommuner har derimot nokså like endringer i matematikk. Engelskkarakterene har generelt blitt vesentlig bedre i perioden.

Når vi bryter analysene ned på kjønn, er endringene over tid (estimert med treveis interaksjonsledd, se Jaccard & Turrisi, 2003) ikke statistisk signifikante for kombinasjon av kjønn og målform for noen av de fire standpunkt karakterene. Tendensen i dataene er likevel den samme, og av omtrent samme størrelsesorden, for alle de fire karakterene. Det kan derfor være grunn til å tro at noen av endringene vi har beskrevet, kan være kjønnsspesifikke. Gutter i nynorsk kommunene har fått svakere resultater i norsk - både hovedmål og sidemål - og de er den eneste gruppen som ikke har fått bedre engelsk karakterer i perioden. Jenter i bokmålskommuner har den sterkeste utviklingen over tid, med en betydelig styrking av karakterene i alle fagene vi har data om. Jentene har generelt blitt mye sterkere i matematikk, i motsetning til guttene, men her er det ingen forskjell mellom nynorsk- og bokmålskommuner.

Drøfting

Hovedfunnet fra disse analysene er at nynorsk kommunene har hatt en svakere utvikling i alle tre språk karakterene sammenlignet med bokmålskommuner.

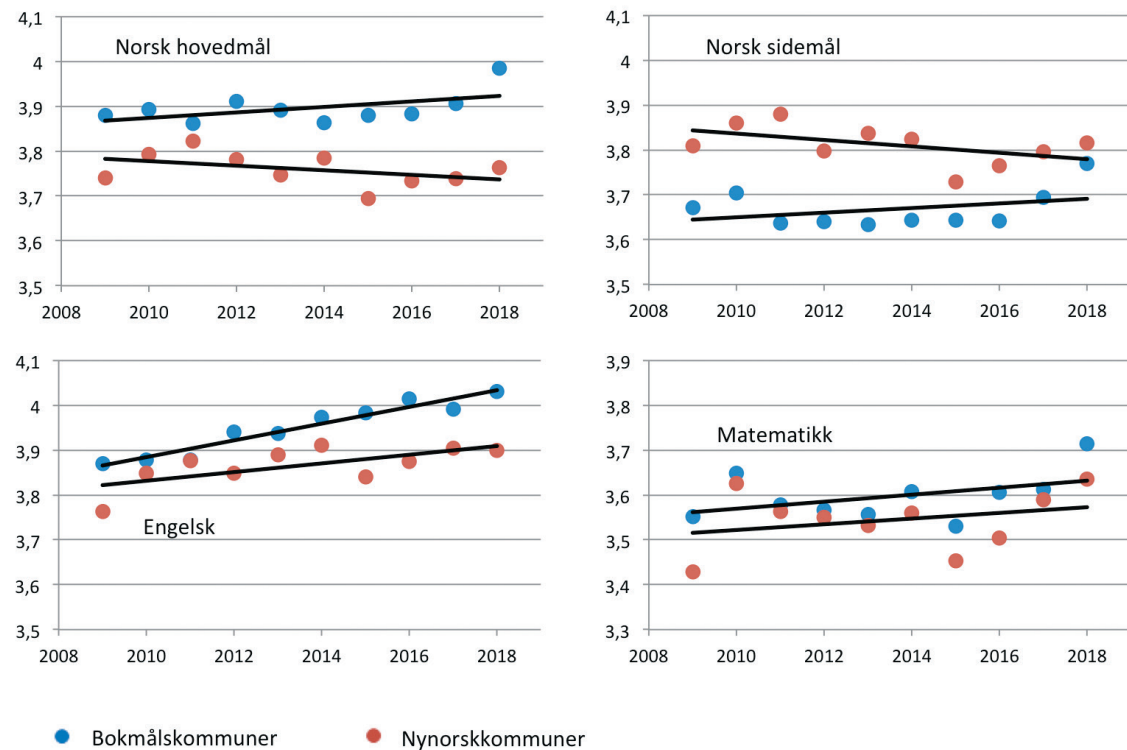
Utviklingen i matematikk er derimot den samme i nynorsk- og bokmålskommuner. Spørsmålet er hvorfor nynorsk kommunene har hatt en mindre gunstig utvikling i språkfagene enn bokmålskommunene. Vi tror at dette kan skyldes endringer i språkmiljøet utenfor skolen. Men før vi drøfter denne typen forklaringer, vil vi se på noen alternative forklaringer.

Alternative forklaringer

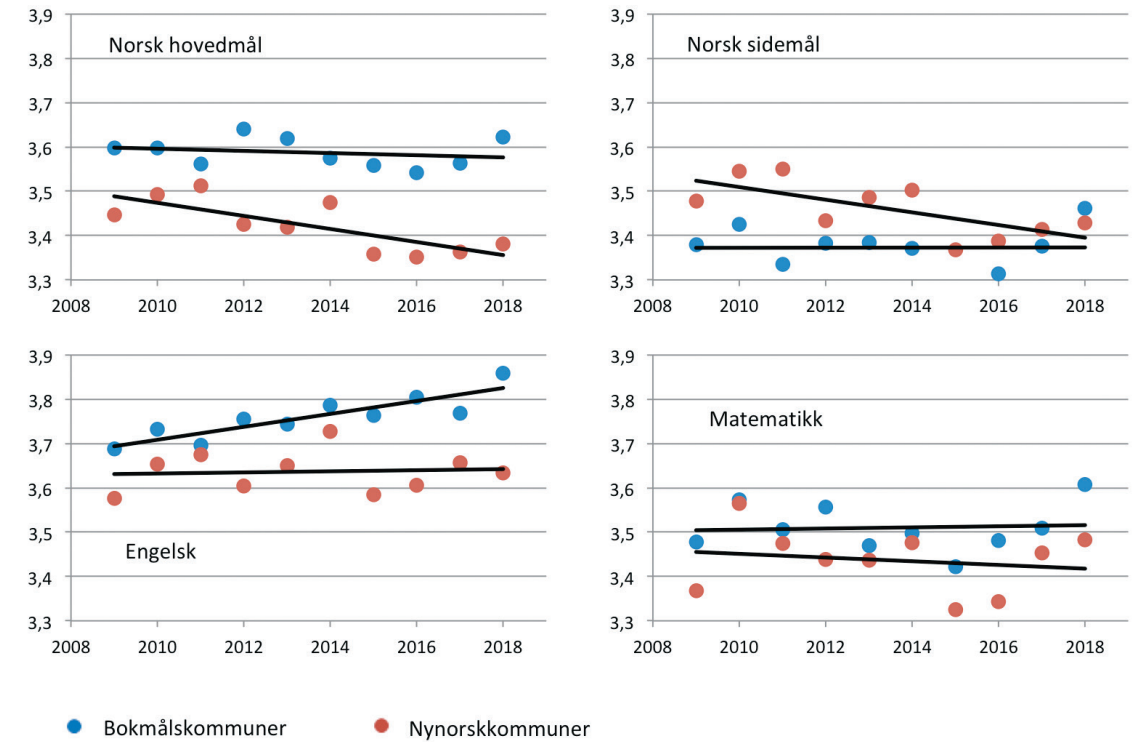
En første alternativ forklaring gjelder selve karaktersettingen. En fordel med karakterdataene er at nesten alle elever er med i analysene, til forskjell fra standardiserte tester som nasjonale prøver der ikke alle elevene er med, og der dessuten andelen som ikke er med, ser ut til å variere mellom kommuner. Standpunkt karakterene har derimot ikke blitt standardisert. Det er mulig at lærerne setter ulike standarder i ulike kommuner, eller at standardene varierer over tid, selv om vi ikke har noen holdepunkt for å si at det kan være tilfelle.

Nasjonale prøver er sammenlignbare over tid i engelsk og regning fra 2014, og i lesing (som er av størst interesse for denne artikkelen) først fra 2017. Disse

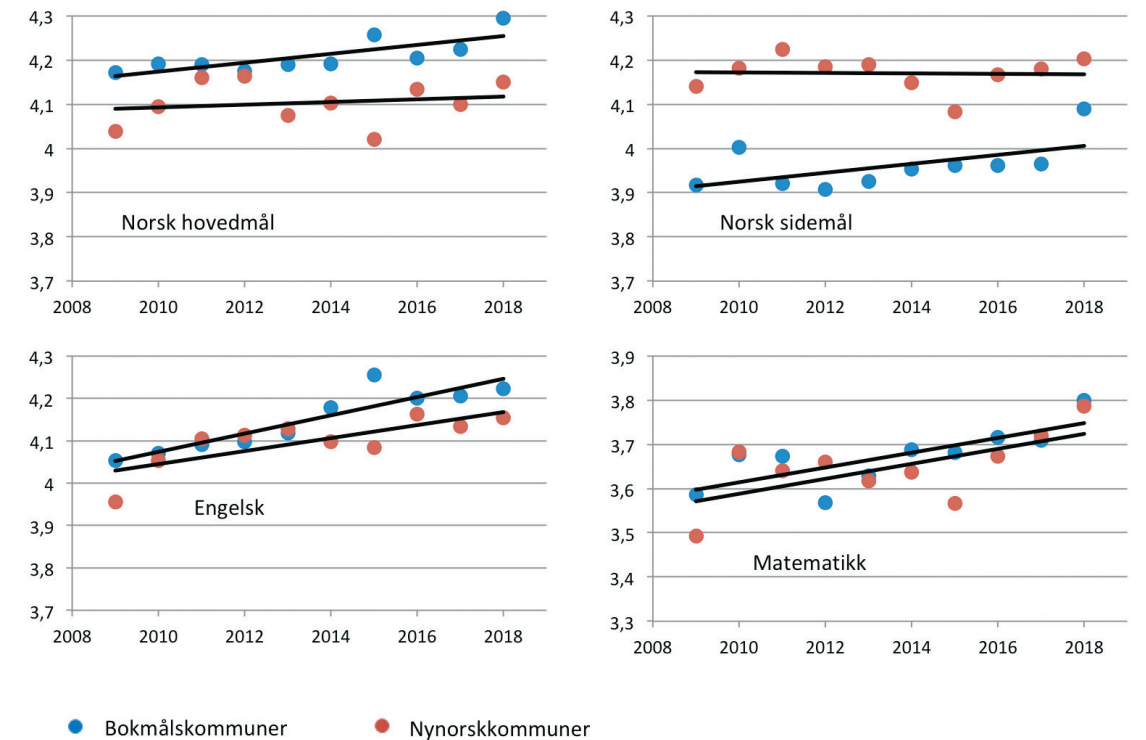
Figur 3: Endringer i karakterene, begge kjønn.

Figur 4: Endringer i karakterene hos gutter.

Figur 5: Endringer i karakterene hos jenter.

dataene har imidlertid ulik skala før og etter 2014 (med et gjennomsnitt på rundt 3 før 2014 og rundt 50 etter). Vi har derfor også analysert resultatene fra nasjonale prøver for perioden fra 2010 til 2013 (overført fra Utdanningsdirektoratet) og fra 2014 til 2018 (lastet ned fra internett) hver for seg og for begge kjønn samlet. Resultatene herfra er stort sett konsistente med karakterdataene vi har presentert ovenfor. Vi finner kun to signifikante forskjeller mellom nynorsk- og bokmålskommuner: Nynorskkommunene har en dårligere utvikling i engelsk i årene fra 2010 til 2013, og de har en dårligere utvikling i lesing i perioden fra 2014 til 2018, sammenlignet med bokmålskommunene på Vestlandet.

Et neste spørsmål er om det kan være andre endringer i disse to hovedtypene av kommuner som kan forklare den ulike utviklingen for språkfagene i henholdsvis nynorsk- og bokmålskommuner på Vestlandet. Utdanningsnivået i den voksne befolkningen kan være en slik endring. Vi har derfor sammenlignet utdanningsnivået i den voksne befolkningen i vestlandskommunene på to tidspunkt, i 2009 og 2018. Vi har estimert en regresjonsmodell (vektet for antallet elever) med endringen i utdanningsnivå i den voksne befolkningen (mellom 2009 og 2018) som avhengig variabel (standardisert for alder) og andelen nynorskelever (i 2012-2013)

som forklarende variabel. Resultatet av denne beregningen viser at både nynorsk- og bokmålskommunene på Vestlandet hadde 1,4 prosentpoengs økning i utdanningsnivået sammenlignet med landsgjennomsnittet. Siden utviklingen i utdanningsnivået i den voksne befolkningen har vært helt lik i disse to hovedtypene av vestlandskommuner, kan ikke denne endringen bidra til å forklare den ulike karakterutviklingen i språkfagene.

En tredje mulig innvending er at det kan være endringer i skolen, heller enn endringer i språkmiljøet utenfor skolen, som forklarer den ulike utviklingen i nynorsk- og bokmålskommuner. Det er i prinsippet mulig at lærernes kompetanse i språkfagene har utviklet seg gunstigere i bokmålskommunene enn i nynorskkommunene. Det har vi ikke undersøkt i denne studien. Det vi kan undersøke, er endringer i andel av undervisningstimene i hele grunnskolen som gis av lærere med godkjent utdanning, i og med at Utdanningsdirektoratet publiserer slike data på internett. Hvis vi analyserer dette som glidende gjennomsnitt for tre år (inneværende pluss to foregående år, fordi læring skjer over flere år), på samme vis som vi har analysert endringer i karakterene ovenfor, viser dette en svak reduksjon i lærernes formelle kompetanse i perioden (2009-2018). Men reduksjonen i lærernes formelle kom-

petanse har vært minst like sterk i bokmålskommuner (med 1,3 prosentpoeng) som i nynorskkommuner (med 1,0 prosentpoeng) i perioden.

Det er usikkert i hvilken grad slike endringer i lærernes kompetanse på tvers av fagene også reflekterer situasjonen i språkfagene Erfaringsmessig har vært lettere for skolene å rekruttere lærere med ønsket kompetanse i norsk enn i matematikk, mens det for engelsk synes å være midt mellom (Udir, 2014). Det er også usikkert hvilken betydning lærernes formelle kompetanse har for elevenes skoleresultater. En studie finner slike sammenhenger i fysikk (Nilsen, Scherer, & Blömeke, 2018). Denne studien korrigerer imidlertid ikke for det faktum at lærernes formelle kompetanse er høyt korrelert med utdanningsnivået i befolkningen generelt ($r=0,39$ i våre data fra Vestlandet), som i sin tur er høyt korrelert med elevenes skoleresultater (Vangsnes et al., 2017). En norsk studie (Hardoy, Mastekaasa, & Schøne, 2015) som korrigerer for slike forhold (med faste effekter for skolene), finner ingen sammenheng mellom lærernes formelle kompetanse (målt som utdanningsnivå og karakterer) og elevenes eksamens karakterer ved avgang fra videregående skole.

Standpunkt karakterene sier lite om akkurat hvilke språkferdigheter som har utviklet seg mindre gunstig i nynorsk- enn i bokmålskommuner. Norskfaget er svært sammensatt og omfatter mer enn bare lese- og skriveferdigheter. Vi antar likevel at elevenes skriftlige og muntlige framstillingsevner samt mestring av rettskriving er sentrale komponenter i vurderingene som ligger til grunn for standpunkt karakterene. En grundigere analyse av dette kunne ha vært på sin plass.

Tospråksfordeler

Tidligere undersøkelser indikerer at nynorskelever gjør det bra på skolen, spesielt om vi korrigerer for utdanningsnivået i foreldregenerasjonen (Vangsnes et al., 2017). En mulig forklaring kan være at mange nynorskelever utvikler gode ferdigheter i begge målformene (bokmål og nynorsk), i motsetning til bokmåselever, som vanligvis kun utvikler gode ferdigheter i bokmål.

Teorien om *tospråksfordeler* ('bilingual advantages') hevder at tilegnelse og utvikling av kompetanse i mer enn ett språk gir allmenne fordeler for læring (Bialystok et al., 2004; Bialystok, Craik & Luk, 2008, Green & Abutalebi, 2013; Valian, 2015). Dersom en slik forklaring skal anvendes i våre analyser av karakterene til nynorsk- og bokmåselever, er det noen forhold som må påpekes.

For det første er mye av forskningen om mulige tospråksfordeler utført på populasjoner der den lingvistiske avstanden mellom språkene er større enn den vi har mellom bokmål og nynorsk. Det er mindre forskning på nærstående lingvistiske varieteter, selv om det finnes studier som viser tilsvarende forskjeller også hos bidialektale språkbrukere (Antoniou et al.,

2016; Poarch, Vanhove, & Berthele, 2019), og der språkene står nær hverandre, slik som frisisk-nederlandsk (Blom et al., 2017) og katalansk-spansk (Muñoz, 2000; Sanz, 2007, Costa et al., 2009; Garbin et al., 2010).

For det andre omfatter forskningen på tospråksfordeler typisk språk der brukerne veksler mellom dem i muntlig kommunikasjon og ikke nødvendigvis i skriftlig kommunikasjon. For språkparet bokmål-nynorsk handler vekslingen først og fremst om skriftspråklig kompetanse, og det er ikke nødvendigvis slik at språkbrukerne systematisk veksler mellom to muntlige språkformer som korrelerer med henholdsvis bokmål og nynorsk. Det er en pågående diskusjon om hvorvidt *toskriftkunne* ('biliteracy') bidrar til eventuelle tospråksfordeler, og om toskriftkunne isolert sett kan gi tilsvarende fordeler som muntlig tospråklighet (se Ng, 2015).

Etter vår oppfatning må det å mestre to ulike skriftspråkskoder som bokmål og nynorsk innebære at elevene mentalt holder dem adskilt som mer eller mindre separate språkssystemer. En blikksporingsstudie av genusprosessering i norsk indikerer at dette er tilfelle hos nynorskbrukerne (Lundquist & Vangsnes, 2018).

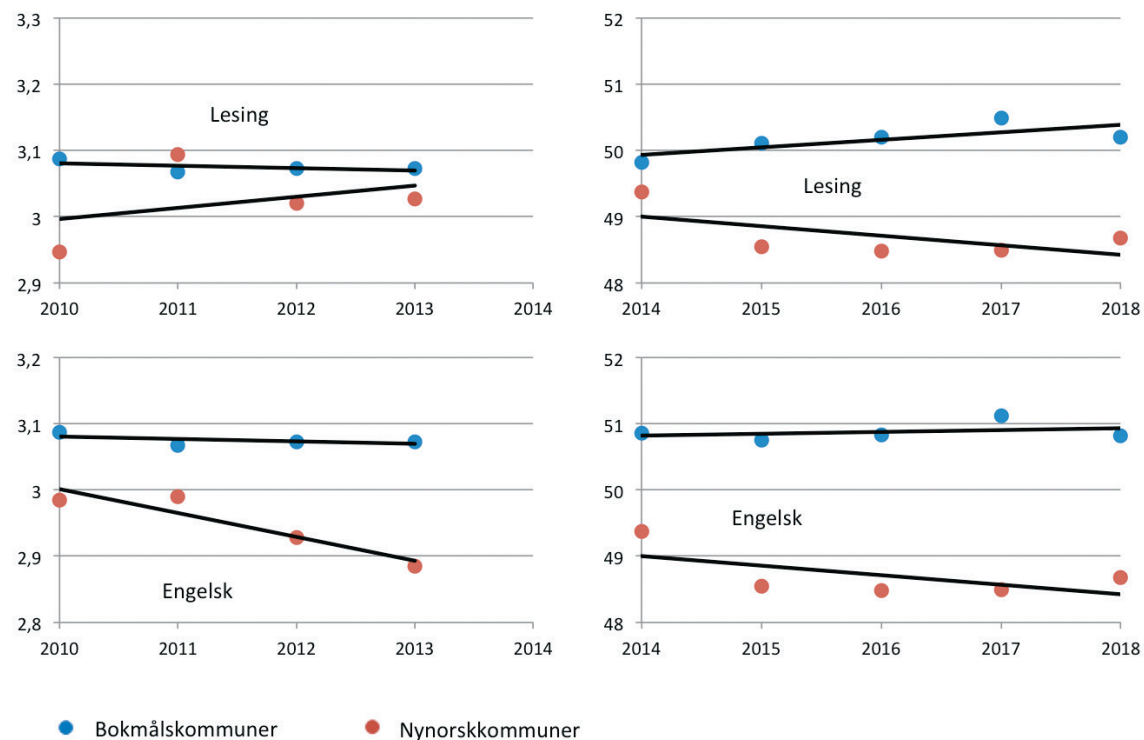
Hypotesen om tospråksfordeler kommer i minst to varianter. Den mest kjente og mest omdiskuterte er den psykologiske varianten, som hevder at det å beherske to språk har en gunstig effekt på utviklingen av kognitive ferdigheter som blant annet utøvende kontroll. Karakterene som vi har analysert i denne studien, gir lite empirisk støtte til denne hypotesen i og med at endringene i matematikkarakterene har vært nokså like hos nynorskelever og bokmåselever.

En mer moderat variant av hypotesen om tospråksfordeler hevder kun at det å utvikle kompetanse i to språk gir bedre generell språkkompetanse, noe som blant annet gjør det lettere å lære nye språk (Cox et al., 2019; Cummins, 1979; Hirosh & Degani, 2018). Endringene i standpunkt karakterer som vi har presentert ovenfor, gir empirisk støtte til denne hypotesen fordi nynorskelever har hatt en svakere utvikling i både norsk (begge målformer) og engelsk sammenlignet med bokmåselever.

Terskelhypotesen ('*threshold hypothesis*') hevder at det er elever som utvikler høy kompetanse i to språk, som høster tospråksfordeler (Cummins, 1979; Sagasta Erasti, 2003). Fordelene nynorskelever kan ha hatt av å bli kompetente i to former av norsk skriftspråk, har muligvis blitt svekket i senere år fordi dagens nynorskelever blir mindre eksponert for sitt hovedmål (nynorsk), både i tradisjonelle medier og i privat data-mediert kommunikasjon, sammenlignet med nynorskelever for noen år tilbake. Det er også mulig at de blir mindre eksponert for nynorsk i skolen hvis bruken av digitale læremidler på bokmål (og engelsk) har økt i perioden (Krumsvik & Jones, 2015). Slike endringer har åpenbare implikasjoner for ferdighetene i hovedmålet.

Figur 6: Endringer i resultatene fra nasjonale prøver.

Merknad fra redaktør: Vi kom i skade for å trykke feil figur i selve tidsskriftsutgaven av Norsk læreren 2 – 2020. Denne digitale filen er en oppdatert og korrekt versjon av figur 6. Vi beklager.

– *Det ser ut til at dagens nynorskelever ikke utvikler bedre generelle språkferdigheter enn bokmåselevne, i motsetning til det som var tilfelle for bare få år tilbake*

At den negative karakterutviklingen er minst like sterk i sidemålet for nynorskelevne (altså bokmål), framstår umiddelbart som mer overraskende. De har neppe blitt mindre eksponert for sidemålet i denne perioden, i hvert fall ikke sammenlignet med bokmåselever. Nynorskelevne har også hatt en svakere utvikling i engelskarakterene enn bokmåselevne i perioden, og størrelsen på endringene i hver av de tre språkarakterene er omtrent den samme når vi ser nynorskelevne opp mot bokmåselevne.

Det ser ut til at dagens nynorskelever ikke utvikler bedre generelle språkferdigheter enn bokmåselevne, i motsetning til det som var tilfelle for bare få år tilbake. Vi tror at hypotesen om *tospråksfordeler* og den tilhørende *terskelhypotesen* (Cox et al., 2019; Cummins, 1979; Sagasta Erasti, 2003) kan hjelpe oss å forstå disse endringene. Sammen med endringene i språkmiljøet utenom skolen som vi har beskrevet ovenfor, der bruken av normalisert nynorsk har blitt sterkt redusert, impliserer disse hypotesene at mange nynorskelever ikke lenger utvikler like sterk kompetanse i to ulike former av norsk skriftspråk som tidligere generasjoner av nynorskelever.

Hypotesen om tospråksfordeler er omstridt, og empirisk støtte varierer (Paap & Greenberg, 2013; Paap, Johnson, & Sawi, 2014; De Bruin, Treccani, & Della Sala, 2015; Lehtonen et al., 2018). Dette gjelder også mulige fordeler som følge av bidialektisme (Oschwald et al., 2018). Det ser ut til at hypotesen har empirisk støtte i studier som sammenligner historiske minoriteter i avgrensede regioner i Europa, men i mindre grad når man sammenligner grupper av innvandrere (Hirosh & Degani, 2018; Cox et al., 2019). Dette kan skyldes uobserverte forskjeller mellom disse gruppene, for eksempel at innvandrerbarn som bruker foreldrenes språk, ikke tilegner seg kunnskaper og ferdigheter som vektlegges i skolene. Ulike resultater mellom historiske og innvandrede minoritetsgrupper kan imidlertid også skyldes at innvandrerbarn som lærer foreldrenes språk, ikke utvikler tilstrekkelig kompetanse i dette språket når de ikke bruker det utenfor hjemmet.

De aller fleste studiene av mulige tospråksfordeler har anvendt tverrsnittsdata, der man sammenligner mål på språklige ferdigheter eller kognitiv funksjon på ett tidspunkt, gjerne med statistiske korreksjon for andre faktorer (Donnelly, Brooks, & Homer, 2019; Hirosh & Degani, 2018). Det knytter seg usikkerhet til resultatene fra slike metoder fordi det ikke er mulig å korrigere for alle forskjeller mellom ulike grupper av språkbrukere. En alternativ tilnærming er å studere endringer innenfor gruppene. Denne metoden omgår noen problemer med ikke-observerte forskjeller mellom gruppene, men har den begrensningen at den er indirekte. Vi har anvendt begge metodene.

Gutter i nynorsk kommunene har hatt en mindre gunstig utvikling i sine karakterer enn andre grupper. En mulig forklaring på den negative utviklingen for gutter i nynorsk kommuner knytter seg til lesing som kilde til språkstimulering og tilegnelse av skriveferdigheter. Mye tyder på at dagens gutter leser mindre enn jenter. Både nasjonalt og internasjonalt viser undersøkelser at jenter presterer bedre enn gutter på standardiserte lesetester i grunnskolen slik som nasjonale prøver og flernasjonale undersøkelser som PIRLS og PISA (se Solheim & Lundetræ, 2018). Solheim og Lundetræ (2018, s. 109ff) finner sterk empirisk sammenheng mellom leseevne på den ene siden og lesemengde og leselest på den andre, og de finner at gutter leser mindre og er mindre motiverte for lesing enn jenter. Det har blitt påvist tilsvarende sammenhenger også mellom leseevne og skriveferdigheter (Kent & Vanzek, 2016).

Det er ønskelig at denne studien følges opp med andre studier som kan gi sikrere indikasjoner på hvilke faktorer som har medført at elever i nynorsk kommuner har hatt en mindre gunstig utvikling i språkfagene over tid enn elever i bokmålskommuner, og hvorfor gutter ikke utvikler like gode ferdigheter som jenter. Slik kunnskap kan gi et grunnlag for å utvikle tiltak som skolene og andre aktører kan sette inn for å styrke språkkompetansen til grupper som henger etter eller har en uheldig utvikling mellom generasjoner av elever.

Litteratur

- Antoniou, K., Grohmann, K.K., Kambanaros, M., & Katsos, N. (2016). The effect of childhood bilingualism and multilingualism on executive control. *Cognition* 149, 18–30. doi: 10.1016/j.cognition.2015.12.002
- Bialystok, E., Craik, F. I. M., Klein, R., & Viswanathan, M. (2004). Bilingualism, aging, and cognitive control: Evidence from the Simon task. *Psychology and Aging*, 19(2), 290–303. DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/0882-7974.19.2.290>
- Bialystok, E., Craik, F. I. M., & Luk, G. (2008). Cognitive control and lexical access in younger and older bilinguals. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*, 34(4), 859–873. DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/0278-7393.34.4.859>
- Blom E., Boerma T., Bosma E., Cornips L., & Everaert E. (2017). Cognitive Advantages of Bilingual Children in Different Sociolinguistic Contexts. *Frontiers in Psychology*, 8, 552. doi: 10.3389/fpsyg.2017.00552
- Costa, A., Hernandez, M., Costa-Faidella, J., & Sebastian-Galles, N. (2009). On the Bilingual Advantage in Conflict Processing: Now You See It, Now You Don't. *Cognition*, 113(2), 135–149. doi:10.1016/j.cognition.2009.08.001.
- Cox, J. G., Lynch, J. M., Mendes, N., & Zhai, C. C. (2019). On bilingual aptitude for learning new languages: The roles of linguistic and nonlinguistic individual differences. *Language Learning*, 69(2), 478–514. DOI: <http://doi.org/10.1111/lang.12341>
- Cummins, J. (1979). Linguistic interdependence and the educational development of bilingual children. *Review of Educational Research*, 49(2), 222–251. DOI: <https://doi.org/10.3102/00346543049002222>
- De Bruin, A., Treccani, B., & Della Sala, S. (2015). Cognitive advantage in bilingualism: An example of publication bias? *Psychological Science*, 26(1), 99–107. DOI: <https://doi.org/10.1177/0956797614557866>
- Donnelly, S., Brooks, P. J., & Homer, B. D. (2019). Is there a bilingual advantage on interference-control tasks? A multiverse meta-analysis of global reaction time and interference cost. *Psychonomic Bulletin & Review*, 26(4), 1122–1147. DOI: <https://doi.org/10.3758/s13423-019-01567-z>
- Garbin, G., Sanjuan, A., Forn, C., Bustamante, J.C., Rodriguez-Pujadas, A., Belloch, V., Hernandez, M., Costa, A., & Avila, C. (2010). Bridging Language and Attention: Brain Basis of the Impact of Bilingualism on Cognitive Control. *Neuroimage*, 53(4), 1272–1278. doi:10.1016/j.neuroimage.2010.05.078.
- Green, D. W., & Abutalebi, J. (2013). Language control in bilinguals: the adaptive control hypothesis. *Journal of Cognitive Psychology* 25, 515–530. doi: 10.1080/20445911.2013.796377
- Grepstad, O. (2015). Språkfakta 2015: Ei forteljing om språk i Noreg og verda gjennom 850 tabellar. Nynorsk kultursentrum. http://www.aasentunet.no/iaa/no/sprak/sprakfakta/sprakfakta_2015.
- Grove, A. (2016). Barne-tv + dialekter = sant. *Språknytt*, 44(2), 12–13.
- Hardoy, I., Mastekaasa, A., & Schøne, P. (2015). Lærernes kompetanse og elevenes resultater: Er det noen sammenheng? *Samfunnsøkonomen*, 129(5), 50–56.
- Hirosh, Z., & Degani, T. (2018). Direct and indirect effects of multilingualism on novel language learning: An integrative review. *Psychonomic Bulletin & Review*, 25(3), 892–916. DOI: <https://doi.org/10.3758/s13423-017-1315-7>
- Inskip, H., Beral, V., Fraser, P., & Haskey, J. (1983). Methods for age-adjustment of rates. *Statistics in Medicine*, 2(4), 455–466.
- Jaccard, J., & Turrissi, R. (2003). *Interaction effects in multiple regression* (2. utg.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Kent, S. C., & Wanzek, J. (2016). The relationship between component skills and writing quality and production across developmental levels: A meta-analysis of the last 25 years. *Review of Educational Research*, 86(2), 570–601. DOI: <https://doi.org/10.3102/0034654315619491>
- Kornai, A. (2013). Digital Language Death. *PLoS ONE*, 8(10). DOI: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0077056>
- Krumsvik, R. J., & Jones, L. Ø. (2015). Digital learning aids for Nynorsk pupils in school: A politically sensitive area or a question of a deeper scientific understanding of learning? *Seminar.net - International journal of media, technology and lifelong learning*, 11(3), 194–208. <http://hdl.handle.net/1956/12412>
- Langåker, S. O. (2017). Nynorske barnehagar syng og les mest på bokmål. <https://pirion.no/2017/01/26/nynorske-barnehagar-syng-og-les-mest-pa-bokmal>. Lesedato: 29.10.2018
- Lehtonen, M., Soveri, A., Laine, A., Järvenpää, J., de Bruin, A., & Antfolk, J. (2018). Is bilingualism associated with enhanced executive functioning in adults? A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 144(4), 394–425. DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/bul0000142>
- Lohndal, T. (2013). Språkleg toleranse. *Stat & Styling*, 23(1), 64–65.
- Lundquist, B. & Vangsnes Ø. A. (2018). Language separation in bidialectal speakers: Evidence from eye tracking. *Frontiers in Psychology* 9, 1394. doi: 10.3389/fpsyg.2018.01394
- Medietilsynet (2012). *Allmennkringkastingsrapporten: Kringkastingsåret 2012*. <https://www.medietilsynet.no/globalassets/publikasjoner/allmennkringkasting/2012-allmennkringkastingsrapporten.pdf>.
- Medietilsynet (2018). *Barn og medier-undersøkelsen 2018*. <https://www.medietilsynet.no/globalassets/publikasjoner/barn-og-medier-undersokelser/2018-barn-og-medier>.
- Muñoz, C. (2000). Bilingualism and trilingualism in school students in Catalonia. I J. Cenoz & U. Jessner (red.) *English in Europe: The acquisition of a third language* (s. 157–178). Clevedon, UK: Multilingual Matters.
- Ng, E. (2015). Bilingualism, biliteracy and cognitive effects: A review paper. *University of Sydney Papers in TESOL*, 10, 93–128.
- Nikolaisen, C. A. (2013). *Den snille, den slemme og den dumme: En sosiolingvistisk analyse av språkholdninger som formidles gjennom dialektbruk i NRK Super*. Masteroppgave i nordisk, særlig norsk, litteratur og språk i Lektor- og adjunktprogrammet, Universitetet i Oslo.
- Nilsen, T., Scherer, R., & Blömeke, S. (2018). The relation of science teachers' quality and instruction to student motivation and achievement in the 4th and 8th grade: A Nordic perspective. I *Northern Lights on TIMSS and PISA 2018* (s. 61–93). Nordic Council of Ministers.
- Oschwald J., Schättin A., von Bastian C. C., & Souza A.S. (2018). Bidialectalism and bilingualism: Exploring the role of language similarity as a link between linguistic ability and executive control. *Frontiers in Psychology*, 9, 1997. doi: 10.3389/fpsyg.2018.01997
- Paap, K. R., & Greenberg, Z. I. (2013). There is no coherent evidence for a bilingual advantage in executive processing. *Cogn Psychol*, 66(2), 232–258. <https://doi.org/doi:10.1016/j.cogpsych.2012.12.002>
- Paap, K. R., Johnson, H. A., & Sawi, O. (2014). Are bilingual advantages dependent upon specific tasks or specific bilingual experiences? *Journal of Cognitive Psychology*, 26(6), 615–639. DOI: <https://doi.org/10.1080/20445911.2014.944914>
- Poarch, G., Vanhove, J. & Berthele, R. (2019). The effect of bidialectalism on executive function. *International Journal of Bilingualism*, 23(2), 612–628.
- Rotevatn, A. G. (2014). *Språk i spagaten: Facebook-språket. Om normert språk og dialekt blant vestlandselev*. Masteroppgåve, Høgskulen i Volda.
- Røynealand, U., & Vangsnes, Ø. A. (2019). Multilektale skrivepraksisar hjå ungdommar i Noreg. Foredrag holdt under 18. *Møte om norsk språk*, Trondheim, november 2019.
- Sagasta Errasti, M. P. (2003). Acquiring writing skills in a third language: The positive effects of bilingualism. *International Journal of Bilingualism*, 7(1), 27–42. DOI: <https://doi.org/10.1177/13670069030070010301>
- Sanz, C. (2007). Predicting enhanced L3 learning in bilingual contexts: The role of biliteracy. I C. Pérez-Vidal, M. Juan-Garau, & A. Bel (red.) *A portrait of the young in the new multilingual Spain* (s. 220–240). Buffalo, NY: Multilingual Matters.
- Skog, B. (2009). Språket på Facebook. *Språknytt*, 1/2009, 21–25.
- Solheim, O. J., & Lundetræ, K. (2018). Can test construction account for varying gender differences in international reading achievement tests of children, adolescents and young adults? A study based on Nordic results in PIRLS, PISA and PIAAC. *Assessment in Education: Principles, Policy & Practice*, 25(1), 107–126. DOI: <https://doi.org/10.1080/0969594X.2016.1239612>

– Dagens skoleelever bruker mer tid på sosiale medier som Snapchat, Instagram og Facebook etc. enn på tradisjonelle medier som TV, radio og aviser

Språkrådet (2017). *Sterk språkinteresse blant nordmenn*. <https://www.sprakradet.no/Vi-og-vart/hva-skjer/Aktuelt/2017/sterk-sprakinteresse-blant-nordmenn>. Lesedato 30.08.2018.

Udir (2014). *Hvor mange studiepoeng har lærerne i fagene de underviser i?* Statistikknotat 05 2014. Oslo: Utdanningsdirektoratet.

Valian, V. (2015). Bilingualism and cognition. *Bilingualism: Language and Cognition*, 18(1), 3-24. DOI: <https://doi.org/10.1017/S1366728914000522>

Vangsnes, Ø. A. (2019). Dialekt i sosiale medium - det norske perspektivet. I G. Sandström (red.): *Språk i Norden 2019*, s. 94-109. <https://tidsskrift.dk/sin/index>

Vangsnes, Ø. A., Söderlund, G., & Blekesaune, M. (2017). The effect of bidialectal literacy on school achievement. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 20(3), 346-361. DOI: <https://doi.org/10.1080/13670050.2015.1051507>

Øystein A. Vangsnes og Morten Blekesaune

Øystein A. Vangsnes er professor i nordisk språkvitenskap ved UiT Norges arktiske universitet og professor II ved Høgskulen på Vestlandet. Han forsker blant annet på grammatikk, dialekter, flerspråklighet og skriftspråkspraksiser, og han er særlig opptatt av språks rolle for barn og unges læring og utvikling.

Morten Blekesaune er professor i sosiologi ved Universitet i Agder, og har tidligere jobbet som forsker ved Norsk samfunnsforskning (NOVA). Han har forsket på longitudinelle data på individnivå (sysselsetting, offentlig forsørgelse) og aggregerte nivå.

Foto: UiA/Gro Anita Homme

VITSKAPLEG REDAKSJON NORSKLÆRAREN 2020

LEIAR

Jonas Bakken, Universitetet i Oslo
Førsteamanuensis ved Institutt for lærerutdanning og skoleforskning, UIO
Jonas.bakken@ils.uio.no

MEDLEMMAR

Jon Smidt, NTNU
Professor emeritus i norskdidaktikk, avdeling for lærer- og tolkeutdanning
jon.smidt@ntnu.no

Lars Anders Kulbrandstad, Høgskolen i Innlandet
Professor I norsk ved Institutt for humanistiske fag
lars.kulbrandstad@inn.no

Dagrun Skjelbred, Universitetet i Sørøst-Norge
Professor emerita ved Universitetet i Sørøst-Norge
dagrun.skjelbred@usn.no

Arne Johannes Aasen, Skrivesenteret Trondheim, NTNU
Senterleder ved Nasjonalt senter for skriveopplæring og skriveforskning
arne.j.aasen@ntnu.no

Nina Goga, Høgskulen på Vestlandet
Professor ved Institutt for språk, litteratur, matematikk og tolking
nina.goga@hvl.no